

פרשת בלק – ראשון

(ב) וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צֶפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי:

רש"י: וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן־צֶפּוֹר אֶת כָּל־אֲשֶׁר־עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי: אמר: אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה! לפיכך: "ויגר מואב":

(ג) וַיֵּגֶר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֲדָן כִּי רַב־הוּא וַיִּקְּץ מוֹאָב מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י: וַיֵּגֶר: לשון מורא, כמו (איוב ט): "גורו לכם". וַיִּקְּץ מוֹאָב: קצו בחייהם (כמו קצתי בחיי, והוא מקרא קצר):

(ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקָּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ בַּלְחָד הַשּׁוֹר אֶת יָרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צֶפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא:

רש"י: אֶל־זִקְנֵי מְדִיָּן: והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו): "המכה את-מדִיָּן בשדה מואב", שפאו מדִיָּן על מואב למלחמה?! אלא, מִירָאָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. ומה ראה מואב לטל עצה ממדִיָּן? כִּיּוֹן שָׂרְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שְׁלֵא כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, אָמְרוּ: מְנַהִיגִם שֶׁל אֱלֹהֵי מְדִיָּן נִתְגַּדַּל, נִשְׁאֵל מֵהֶם מַה מִּדְּתוֹ? אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כַּחוֹ אֵלָא בְּפִיו; אָמְרוּ: אִף אָנוּ נִבּוֹא עֲלֵיהֶם בְּאֶדָם שְׂכָחוּ בְּפִיו. כַּלְחָד הַשּׁוֹר: (במדרש רבה) כָּל מַה שֶׁהַשּׁוֹר מִלְחָד, אֵין בּוֹ סִימָן בְּרָכָה. בָּעֵת הַהוּא: לא הִיָּה רְאוּי לְמַלְכוּת; מְנַסִּיכֵי מְדִיָּן הִיָּה, וְכִיּוֹן שִׁמַּת סִיחוֹן, מְנוּהוּ עֲלֵיהֶם לְצַרְדָּה שְׁעָה:

(ה) וַיִּשְׁלַח מְלָאכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לִקְרֹא־לוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֶּסֶף אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֹשֵׁב מִמֶּלֶךְ:

רש"י: פְּתוּרָה: כְּשֶׁלַּחְנֵי הַזֶּה שֶׁהַכֹּל מְרִיצִין לוֹ מַעוֹת, כֹּךְ כָּל הַמְּלָכִים מְרִיצִין לוֹ אֲגוּרֹתֵיהֶם. וּלְפִי פִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא כֹּךְ שֵׁם הַמָּקוֹם (שם). אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ: (שם) שֶׁל בָּלָק. מִשֵּׁם הָיָה, וְזֶה הָיָה מִתְנַבֵּא וְאוֹמֵר לוֹ: עֲתִיד אֶתָּה לְמֶלֶךְ. וְאִם תֹּאמַר: מִפְּנֵי מַה הַשָּׂדֶה הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שְׂכִינָתוֹ עַל גּוֹי רָשָׁע? כִּדִּי שְׁלֵא יִהְיֶה פִתְחוֹן פֶּה לְאֲמוֹת לוֹמֵר: אֱלֹהֵי הָיָה לָנוּ נִבְיָאִים חֲזַרְנוּ לְמוֹטָב! הַעֲמִיד לָהֶם נִבְיָאִים וְהֵם פָּרְצוּ גְדֵר הָעוֹלָם, שִׁבְתַּחֲלָה הָיוּ גְדוּרִים בַּעֲרִיּוֹת, וְזֶה נָתַן לָהֶם עֲצָה לְהַפְקִיר עֲצָמָן לְזָנוּת. לִקְרֹא־לוֹ: (שם) הַקְרִיָּאָה שֶׁלּוֹ הָיְתָה וְלִהְיָאָתוֹ, שֶׁהָיָה פּוֹסֵק לוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה. עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם: וְאִם תֹּאמַר: מַה מִּזִּיקָךְ? הִנֵּה כֶּסֶף אֶת־עֵין הָאָרֶץ: סִיחוֹן וְעוּג, שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים אוֹתָנוּ עֹמְדוֹ עֲלֵיהֶם וְהַרְגוּם. וְהוּא יֹשֵׁב מִמֶּלֶךְ: חֶסֶר כְּתִיב קְרוֹבִים הֵם לְהַכְרִיתָנִי כְּמוֹ (תהילים קיח): "כִּי אֲמִילֵם:

(ו) וְעֲתָה לְכֶהֱנָא אֶרְה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלִּי אוּכַל נִכְה־בּוֹ וְאֶגְרֹשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר־תַּבְרֹךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאֵר יוֹאֵר:

רש"י: נִכְה־בּוֹ: אֲנִי וְעַמִּי נִכְה בָּהֶם. דָּבָר אַחֵר: לְשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא (במד"ר) מְנַכָּה לוֹ מִן הַדְּמִים לְחֶסֶד מֵהֶם מַעֲט: כִּי יָדַעְתִּי וְגו': עַל־יְדֵי מַלְחָמַת סִיחוֹן, שֶׁעֲזָרְתוֹ לְהַכּוֹת אֶת מוֹאָב:

(ז) וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מְדִיָּן וּקְסָמִים בִּידָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיַּדְּבָרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָּלָק:

רש"י: וּקְסָמִים בִּידָם: (שם) כָּל מִינֵי קְסָמִים, שְׁלֵא יֹאמַר: אֵין כָּלִי תַשְׁמִישֵׁי עַמִּי. דָּבָר אַחֵר: (שם) קֶסֶם זֶה נִטְלוּ בִידָם זִקְנֵי מְדִיָּן; אָמְרוּ: אִם יָבֹא עִמָּנוּ בַּפַּעַם הַזֹּאת, יֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְאִם יִדְחֲנוּ אֵין בּוֹ תוֹעֵלֶת. לְפִיכָךְ, כְּשֹׁאֵמֵר לָהֶם "לֵינוּ פֶה הַלִּילָה", אָמְרוּ: אֵין בּוֹ תַקְנָה! הַנִּיחֻוּהוּ וְהִלְכוּ לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם", אֲבָל זִקְנֵי מְדִיָּן הִלְכוּ לָהֶם:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵינוּ פֶה הַלִּילָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דָּבָר כֹּאֲשֶׁר יִדְבֹּר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מוֹאָב עִם־בָּלָעַם:

רש"י: לֵינוּ פֶה הַלִּילָה: אֵין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוּרָה עֲלֵיו אֵלָא בַלִּילָה. וְכֵן לְכָל נִבְיָאִי אֲמוֹת הָעוֹלָם; וְכֵן לְבֵן בְּחֻלּוֹם הַלִּילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לא): "וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לְבֵן הָאֲרָמִי בְחֻלּוֹם הַלִּילָה". כֹּאֲדָם הַהוּלָךְ אֶל פִּילְגָשׁוֹ בְּהַחֲבֹא. כֹּאֲשֶׁר יִדְבֹּר ה' אֵלַי: אִם יִמְלִיכֵנִי לְלַכֵּת עִם בְּנֵי אָדָם כְּמוֹתְכֶם אֵלֶּךְ עִמָּכֶם, שְׂמָא אֵין כְּבוֹדִי לְתַתִּי לְהִלָּךְ אֵלָא עִם שְׂרִים גְּדוּלִּים מְכֶם. וַיֵּשְׁבוּ: לְשׁוֹן עֲכָבָה:

(ט) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ:

רש"י: מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: לְהַטְעוֹתוֹ בָּא; (ר"ל יְשָׁרִים דְּרָכֵי ה' צְדִיקִים יִלְכוּ בָם וּפּוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. כּוֹנֵת רַש"י שֶׁאֵמֵר מִי הָאֲנָשִׁים הִיָּתָה לְטוֹבָה, לְכַנֵּס עִמּוֹ בַּדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁ רַש"י בַּפְּרָשָׁת בְּרֹאשִׁית בְּתַבַּת "אֵיכָה", אִךְ בָּא לְבָלָעַם לַטְעוֹת, כִּי הוּא טָעָה) אָמַר: פַּעַמִּים שָׂאִין הַכֹּל גְּלוּי לְפָנָיו, אֵין דַּעְתּוֹ שׁוּה עֲלָיו, אִף אֲנִי אֶרְאֶה עֵת שְׁאוּכַל לְקַלֵּל וְלֹא יָבִין:

(י) וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צֶפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלַי:

רש"י: בָּלָק בֶּן־צֶפּוֹר וְגו': אִף־עַל־פִּי שְׂאֵינִי חָשׁוֹב בַּעֲיִנְיָךְ, חָשׁוֹב אֲנִי בַעֲיֵי הַמְּלָכִים:

(יא) הִנֵּה הָעָם הֵיֵצֵא מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹא אֶת־עֵין הָאָרֶץ עֲתָה לְכֶה קְבַה־לִּי אֹתוֹ אוּלִּי אוּכַל לְהַלָּחֶם בּוֹ וְגַרְשָׁתִּיו:

רש"י: קְבַה־לִּי: זוֹ קֶשֶׁה מִ"אֶרְה־לִּי" שֶׁהוּא נוֹקֵב וּמִפְּרֹשׁ: וְגַרְשָׁתִּיו: (שם) מִן הָעוֹלָם. וּבָלָק לֹא אָמַר אֵלָא "וְאֶגְרֹשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ". אֵינִי מִבְּקֵשׁ אֵלָא לְהַסִּיעֵם מַעֲלִי; וּבָלָעַם הָיָה שׁוֹנֵאִם יוֹתֵר מִבָּלָק:

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאֵר אֶת־הָעָם כִּי בָרוּךְ הוּא:

רש"י: לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם: (שם) אָמַר לוֹ: אִם כֵּן אֶקְלָלִם בְּמָקוֹמִי, אָמַר לוֹ: "לֹא תֵאֵר אֶת־הָעָם!". אָמַר לוֹ: אִם כֵּן אֲבָרְכֶם, אָמַר לוֹ: אֵינֶם צָרִיכִים לְבִרְכָתְךָ, "כִּי בָרוּךְ הוּא". מָשַׁל, אוֹמְרִים לְצַרְעָה (ס"א לְדַבּוּרָה): "לֹא מִדְּבִשְׁךָ וְלֹא מַעֲקָצְךָ":

ב וַיֵּרָא בָּלָק, בֶּן צֶפּוֹר, ית כל דַּעְבַּד יִשְׂרָאֵל, לְאַמְרָאָה.

ג וַיִּגְדִּיל מוֹאָבָה מִן קֶדֶם עֲמָא, לְחַדָּא אַרִי סְגִי הוּא; וְעַקְתָּ לְמוֹאָבָאִי, מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

ד וַאֲמַר מוֹאָב לְסִבֵּי מְדִיָּן, פִּעֵן יִשְׁיִצוּן קִהְלָא ית כָּל סַחְרִנְנָא, כְּמָא דְּמִלְחִיךָ תוֹרָא, ית יְרוּקָא דְּחַקְלָא; וּבָלָק בֶּן צֶפּוֹר מִלְכָּא לְמוֹאָב, בַּעֲדָנָא הֵהוּא.

ה וּשְׁלַח אֲזַגְדִּין לוֹת בָּלָעַם בֶּר בַּעוֹר, לְפִתּוֹר אַרְם דַּעַל פֶּרֶת אַרְעֵ בְּנֵי עַמִּיָּה לְמַקְרִי לִיָּה; לְמִימַר, הָא עֲמָא נָפַק מִמִּצְרַיִם הָא חָפָא ית עֵין שְׁמִשָּׂא דְאַרְעָא, וְהוּא שְׂרִי, מִלְּקַבְלִי.

ו וּכְעֵן אֵיתָא פִּעֵן לוֹט לִי ית עֲמָא הַדִּין, אַרִי תַקִּיף הוּא מִנִּי מָאָם אַכּוּל לְאַגְחָא בִּיָּה קֶרֶב, וְאַתְרַכְנִיָּה מִן אַרְעָא; אַרִי יַדְעָנָא, ית דְּתַבְרִיף מִבְּרַךְ, וְדַתְלוּט, לִיט.

ז וַאֲזַלוּ סְבִי מוֹאָב, וְסְבִי מְדִיָּן, וְקְסָמִיא, בִּידֵיהוֹן; וְאַתּוּ, לוֹת בָּלָעַם, וּמִלִּילוֹ עַמִּיָּה, פִּתְגָמִי בָּלָק.

ח וַאֲמַר לְהוֹן, בִּיתוֹ הָכָא בְּלִילָא, וְאַתִּיב יתְכוֹן פִּתְגָמָא, כְּמָא דִּימִלִּיל יִי עַמִּי; וְאוֹרִיכוּ רַבְרָבִי מוֹאָב, עִם בָּלָעַם.

ט וְאַתָּא מִימַר מִן קֶדֶם יִי, לוֹת בָּלָעַם; וַאֲמַר, מָאן גְּבַרְיָא הָאֵלִין דַּעֲמָךְ.

י וַאֲמַר בָּלָעַם, קֶדֶם יִי: בָּלָק בֶּן צֶפּוֹר מִלְכָּא דְּמוֹאָב, שְׁלַח לוֹתִי.

יב וַאֲמַר יִי לְבָלָעַם, לֹא תִיזִיל עִמָּהוֹן; לֹא תִלוּט ית עֲמָא, אַרִי בְּרִיךְ הוּא.